

סנהדרין פט

משה שווערד

1. תוספות מסכת סנהדרין דף פט עמוד א

ולא בבית דין שביבנה – [1] פירש בקונטרס אם נשאלו בבית דין שבלשכת הגזית ואמרו להם וחזר לעירו ושהה ימים עד שגלתה סנהדרי גדולה ותימה דסוף סוף כשממתינין עד הרגל היאך ממיתין הא כיון דגלתה סנהדרין אין דנין דיני נפשות כדאמר בפרק היו בודקין (לעיל דף מא.) וכי תימא דברגל חוזרים ב"ד הגדול ויושבין בלשכת הגזית אף לאחר שגלו ואז דנין אותו וזאת דאם כן משכחת ליה לרבן יוחנן בן זכאי דהוה בסנהדרין ובפרק היו בודקין (שם) לא משמע הכי ועוד מאי עינן הדיו יש הא אין שייך עינן הדין אלא כשמשהין אותו אחר גמר דינו כדמוכח בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לה.) דפריך לגמרוהו לדיניה בשבתא וליקטלוהו וכו' ומשני אתה מענה את דינו והדר פריך לדיינוהו במעלי שבתא וכו' ועוד מאי אריא זקן ממרא בשאר עבירות נמי ועוד אמאי נקט יבנה לימא לא בב"ד שבחנות ודוחק לומר דאעבירה דקודם שגלתה סנהדרין דנין אף לאחר שגלתה ולא אמרינן מקום גורם כיון דבשעת עבירה סנהדרי גדולה במקומן [2] ור"ת אומר דמיירי כשנגמר דינו קודם שגלתה סנהדרי.

2. ספר מרגליות הים

ד. אין ממיתין אותו לא בכ"ד שבקירו כו'. בפיהמ"ש להרמב"ם כ' מבואר הוא שאין ממיתין ולא דנים אלא בעדים והתראה לפי שאין בכל מחויבי מיתות או כרת מי שאינו צריך התראה אלא מסית ועדים זוממין כו'. והנה מבואר לע' פ"ח ב השתא לא בעי התראה וכן פסק הרמב"ם בהל' ממרים פ"ג ה"ח ואינו צריך התראה. ויעוין בצפנת פענח לסוגיות (ר' ע"ג) שכ' ר"ל דהתראה לא בשעת מעשה רק בשעת הוראה כו' עיי"ש.

3. ספר מרגליות הים

ח. שנאמר וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד דברי ר"ע. בס' מאורי אור מה"ח כ' דר"ע דרש מדכתיב בכן סורר ומסית. וכל ישראל ובזקן ממרא שינה קרא ליכתוב. וכל העם מוכח שרמזה תורה על הזמן והמקום שנאמר בו הקהל. את העם האנשים הנשים והטף היינו בירושלם וברגלים. וע' לח"מ הל' ממרים ספ"ג שכ' דלא אשכחן לר"ע דפליג אלא בזקן ממרא אלמא באינך כר' יהודה ס"ל כו'. וראה בתוספתא הכא פ"ב.

4. חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף פט עמוד א

בעדים זוממין כתיב והנשארם ישמעו ויראו דלאו כ"ע חזו לסהדותא. פ"א רש"י ז"ל שיש קרובים ופסולים שאינן ראויים להעיד וקשה דא"כ בזקן ממרא אמאי כתי' וכל העם שהרי ודאי יש בהם הרבה שאינם ראויים לסנהדרין ולהיות מן המופלא שבב"ד והפסולין לעדות ודאי פסולין להיות מן הסנהדרין. ועוד בבן סורר ומורה אמאי כתיב בו וכל העם דהא ודאי לאו כ"ע חזו לבן סורר ומורה דכל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא שלשה חדשים. והטעם הנכון בזה שנאמר שמה שצריכין הכרזה זקן ממרא ובן סורר ומורה לא מפני היראה שלא יעשו בני אדם סוררים וממרים כמותם אלא טעם ההכרזה היא מפני העם שילמדו לבניהם המדות הטובות ושיהיו נוסרים לשמוע מצות אביהם ואמותיהם וכל אחד וא' ישתדל בתוכחת בנו שהרי בן זה נהרג על שם סופו שלא קבל מוסר עד היום הזה. וכן ענין זקן ממרא הוא כדי שידעו כל העם כח הקבלה מתורתנו הקדושה וכל החולק עליה אפילו המופלא שבב"ד כיון שהרבים חולקים עליו יש לו לחזור בדבריו ולהודות כדבריהם כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל והיינו דלא כתיב גבי זקן ולא יוסיפו לעשות כדבר הזה שאין החשש מפני זקנים אחרים שיאמרו אלא כתב ולא יזידון עוד ר"ל שלא יבא שום אדם לחלוק על הקבלה האמית' אבל במסית ועדים זוממין אין ההכרזה על העם אלא שלא יעשו המעשה ההוא בעצמן והיינו דכתי' בהו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה. והיינו דאמרינן דגבי עדים זוממין כתיב והנשארם ולא כתיב וכל העם דלאו כ"ע ראויים להעיד כמו שפ"א רש"י ז"ל:

5. דף על הדף סנהדרין דף פט עמוד א

במשנה: נביא שקר כו'. דעת המאירי שדין נביא שקר, וכן המתנבא בשם ע"ז, לא נאמר רק במי שהי' מוחזק לנביא קודם, ואח"כ התנבא לשקר או לעבוד ע"ז, אבל אם בא איש הזייט ואומר נבואה בשקר או לע"ז אינו נהרג, והגרי"פ פרלא (סה"מ לכס"מ ח"ג פ"ח ע"ב) מדייק כן גם מדברי הרמב"ם (בהקדמתו לפיהמ"ש) שכתב וכאשר נשמע מן המתייחס

לנבואה, הרי שהוא תנאי שהוא נביא, אלא שעכשיו התנבא לשקר, וכגון חננ'ל בן עזור שה' נביא אמת, ואח"כ התנבא בשקר. אבל בספר יראים (מ' רמ"א) והגהות מיימוניות (הל' ע"ז פ"ה ה"ח) כתבו שכל אחד, אף הדיוט, שהוא מתנבא לשקר או לע"ז הרי הוא נהרג.

ביד רמה (לקמן צ"ג ע"ב) כתב שלא רק מי שמתנבא בשקר, אלא אף מי שאומר בשם "רוח הקודש" בשקר ג"כ חייב מיתה. ומבאר בזה לגבי הא דנהרג בן כוזיבא, שסובר שחכמים הרגוהו (כן סובר הראב"ד הל' מלכים פי"א ה"ג, דלא כהרמב"ם שהגויים הרגוהו), שהרי מבואר שם שמישיח הוא מורת ודאין, ע"י רוח הקודש, וכיון שטען שהוא משיח, וממילא טען שהוא מורת ודאין, חל עליו דין נביא שקר.

6. בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

הכובש את נבואתו אינו לוקה ולא מפני שאין התראה נופלת בו מצד שאין הדבר נודע לשום אדם והרי זה כאוכל פירות המתולעים שבכלי שאין נראות לאדם ולא הוחזק בהם שום איסור עד שיתרו בו מכתו שהרי זה מ"מ אפשר להמרות בו על ידי נביאים ואי אפשר לומר שמא חזרו בהם מן השמים ובטלו אותה גזירה שנצטווה הוא לאמרו שאלו כן מודיעים היו אותו ואע"פ שבנינו חזרו שלא בהודעתו של יונה אין זה אלא מפני שלא אמרו אלא ונינוה נהפכת והרי נהפכה לטובה אלא טעם הדבר מפני שאין בזה לאו ואע"פ שנאמר לא תגורו מפני איש לא נתוודע ללאו בכבישת נבואה ולא עוד אלא שאין בו מעשה:

זה שכתבנו שאפשר לפעמים שיצוה הנביא בנבואה ויחזרו בהם מן השמים לא סוף דבר קודם שיתנבא אלא אף לאחר שנתנבא הנביא וספר את נבואתו חוזרין לפעמים ומבטלין את הגזירה ומ"מ דוקא במה שנאמר לו לרעה אבל אם הבטיח מכה נבואתו על הטובה אין כאן חזרה בשום פנים מעתה המתנבא לרעה ולא אירע כדבריו אין בזה הכחשה שאפשר שישבו מרעתם אם במפורסם אם בצנעה או שזכות תולה להם כמו שמצינו בנינוה שחזרו בהם ובחזקה שתלה לו

אבל כל שהבטיח על הטובה ולא באה הרי הוא מוכחש בלא ספק ואפילו הבטיח על תנאי והוא שאמר ירמיה לחנניה בן עזור כשהיה מתנבא על כלי המקדש שישבו יקם י"י את דברך אך שמע נא הדבר הזה הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו י"י באמת ויש לי יתרון שאם לא יתקיימו דברי אין בי הכחשה ואם לא יתקיימו דברך אתה מוכחש על כל פנים ואין לך צד התנצלות:

אע"פ שהמוותר בדברי נביא אין שם אלא מיתה בידי שמים **תדע שהאמנת עניני הנבואה מיסודי הדת היא ומפנותיה הגדולות שמא תאמר האיך אנו יודעין בו שהוא נביא תדע שעיקר אמונתנו בזה הוא שאין הנבואה שורה אלא באדם שלם בכל מיני השלמויות ומעוטר במדותיו ונודע בחסידות ומתהלך בקדושה ופרישות עד שלא ימצא בו שום חסרון בכל מיני שלמויותיו וכל שאינו נודע בדרך זה אפילו עשה כמה אותות אין מחזיקין אותו בנביא אבל כשנודע בענין זה מאמינין אותו וצריך שיתן אות ומופת בתחלת נבואתו שיאמינו העם שהוא נביא ולא שיצטרך לשנוי טבע כאותות משה ואליהו ואלישע אלא שיגיד העתידות ואין אומרין לו לקרוע את הים ולהחיות מתים ולהעמיד חמה שאין עיקר**

אמונתנו מפני האות אלא מפני שנודע לנו שהוא ראוי לכך והאות סעד לו בתחלת נבואתו עד שיוחזק וכל שראינו שנפל מעט מכל מה שדבר שיבא אינו נביא שאף המעוננים והקוסמים יש עמהם צד אמיתות אלא שמתערב שקרות עמהם כאמרו מאשר ולא כל אשר הא מכיון שהוחזק אין שואלין ממנו אות כלל יאסור לנסותו או לשאול ממנו אות כלל וכל שהעיד נביא אחד עליו הוחזק ואין צריך אות כלל:

7. תוספות מסכת סנהדרין דף פט עמוד א

הכובש נבואתו לוקה - לית ביה לאו ועוד דאין בו מעשה אלא מכין אותו עד שתצא נפשו כמו עשה סוכה ואינו עושה.

8. ספר דרך ים

וע"ש במנח"ח שכתב בדודאי נביא השקר צריך התראה ככל חיי"מ והיינו דבנבואה שהשקר נודע תיכף כגון שעוקר מצוה לא לפי שעה (עי' ברמב"ם פ"ט מיסה"ח) שייך התראה כמו בכל העבירות וכשמתנבא על העתידות משכח"ל התראה ע"י נביאים אחרים (וכדלקמן פט: לגבי כובש את נבואתו) או אפי' ע"י סתם אנשים למ"ד התראת ספק שמה התראה והביא מהמשנת חכמים שכתב דכה"ג אי"ז כלל התראת ספק לפמש"כ תוס' בפסחים סג: (ושבועות לז.) דהיכא דהמותרה יודע חשיב התראת ודאי אע"פ שהמתרה לא יודע וכן לפמש"כ תוס' ביבמות פ. דהיכא דאגלאי למפרע לא הוי התראת ספק.

עוד מחדש המנח"ח (תק"ז, ד) דלא שייך נביא שקר רק אם הולך בדרך נביא שראוי להאמין בו על נבואת אמת, אבל אם בא איזה הדיוט ומתנבא, ה"ז לשחוק וללעג ומי יאמין לו, אך הביא מהמשנת חכמים שכתב (ומקורו בהגהות מיימונית בשם היראים) דכל אדם אסור לומר דבר בשם הקב"ה ואע"פ שהוא דרך שחוק, והמנח"ח כתב דמ"מ אין בזה חיוב מיתה, וע"ש בהגהות למנח"ח מה שציינו בזה.

9. ספר מרגליות הים

י"מ, אמר רב יהודה מאי צא, צא ממחיצתו. ע' דק"ס שהביא גי' אריי אמר רב. אמנם לק"ב ב אמר רבינא, ובעיקר הענין ראה בסי' חסידים סי' ש"ס"ט שלמד מכאן שיש מציאות לחטא גם בהיות הרוח בעולם העליון כעין שמצינו במלאכי עליון שכלים הנבדלים שנענשו או נדחו סמחיתם כשביל חטא לפי מעלתם ע' ע"י יומא ע"ז א בנביאל, בחגיגה ט"ו א במט"ט, ובב"מ פ"ה סע"ב באליהו, וע' סי' חסידים סי' תק"ל בדינור דן את העליונים ובמקור חסד שם, ובליקוט דאובני שכתב לקט אות מלאכים.

כד. הכובש את נבואתו מגון יונה בן אמתי. ע' ניצוצי זהר בשלח מ"ד ב אות יא. וראה בשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תתמ"ב שאלת ממני על מה סמך יונה בן אמתי לברוח ולא רצה ללכת בשליחות השי"ת וכבש נבואתו והא קיי"ל נביא שכבש נבואתו ח"מ. תשובה, את זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי ששאלו לפני הרשב"א ז"ל על עזי הנביא שעבר על דבריו, והשיב כו' (ע' לקמן פ"ט ב אות ב), ובנ"ד ליכא לתרועא הכי, ולדעת מי שמפרש דלא נאמרה לו הנבואה אלא לבסוף כי בתחילה לא נאמר לו אלא שילך אל נינוה, ומה שכתוב וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני הוא מה שאמר לו לבסוף, י"ל דאין כאן כובש נבואה דאכתי לא נאמרה לו הנבואה, ואי משום דעבר על מה שאמר לו הקב"ה קים לך אל נינוה, אפשר דסמך לעבור בשב ואל תעשה משום תקנתם של ישראל שלא יהיה עליהם תרעומת שהעזרים שבים בתשובה וישראל אין שומעים אל דברי הנביאים השכם ושלוה, אבל יש להקשות אם לא נאמרה לו הנבואה מנא ידע שהם רשעים ושהקב"ה מצוה שיקרא עליהם שעלתה רעתם לפניו עד שהוכרח לברוח לחו"ל כדי שלא תחול עליו הנבואה, אבל הנכון שנאמרה לו הנבואה בתחילה כפי מה שנראה מפשט הכתוב ומדברי רז"ל, ובעיקר השאלה י"ל דבין למ"ד שלא נתנבא אלא על נינוה בין למ"ד שנבואה אחרת היתה לו דכתיב בס' מלכים הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דיבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא גו' לדעת כולם זאת היתה הנבואה הראשונה, ומ"ש ויהי דבר ה' אל יונה בן אמיתי שנית, הא אמרו שנית ולא שלישית, והקשו ולא והא כתיב אשר דיבר ביד עבדו יונה בן אמיתי וגו', וחזי על עסקי נינוה לא דיבר עמו אלא פעם שנית ולא שלישית משמע דעל עסק אחר דיבר עמו שלישית מ"מ זאת היתה ראשונה לשליחתו בנבואה דהיה קשה עליו מפני כבודו של ישראל, וכן ארז"ל יונה תבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב, וכיון שכן היה מסרב בשליחות ולא קבלו עליו כמאמר אדון הנביאים שלח נא ביד תשלח (וע' ירמ' כ' ז—ט פתיתני ה' ואפת וגו' ואמרתני לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו וגו') ואם היה אומר לפניו אני יודע שהעזרים נוחים לשוב בתשובה ויש בזה קלקול גדול לישראל ומשו"ה תשלח ביד נביא אחר לא היה נענש, אלא העונש היה מפני שברח וטעה בחשבו שלא תחול עליו הנבואה בחו"ל, וליתא, דלא אמרינו הכי אלא בתחילת הנבואה אבל אם כבר קיבל הנבואה בא"י אפשר שתחול עליו גם בחו"ל ויתזקאל הנביא יוכיח, ושב בתשובה שלימה והתפלל ממעי הדגה ונענה, כללא דמילתא מסרב בשליחות היה מפני כבודו של ישראל ולא היה כובש נבואתו ולא עובר על דברי עצמו, ואע"פ שהיה יודע שיענש בשביל כך אמר מוטב שיענש הוא ולא יפול מכבודו של ישראל אפי' כמלא נימא, עי"ל כי יונה היה דעתו ללכת אל נינוה בשליחות האל אלא רצה להאריך הזמן אולי תתמלא סאתם בין כך ובין כך ולפיכך ברח לתרשיש להאריך הזמן ומשם ילך לנינוה, ומדברי התרגום נראה שכל זה קודם שאמר לו הקב"ה שילך לנינוה, שתרגם וקם יונה למיערק לימא מן קדם דאיתנבי בשמא דה' נחת ליפו וגו', וצריך לומר שידע במראה הנבואה שהיה הקב"ה רוצה לשלוח אותו וברח לחו"ל כדי שלא תשרה עליו הנבואה, ושיעור הכתוב כך ויקם יונה לברוח חרשישה מלפני שהיה אליו הדיבור הנוכח למעלה וזהו מלפני השם, וע' בכד הקמח לרבינו בחיי ערך כפירים א שביאר כל פרשת יונה באריכות.

בענין עקידת יצחק

11. תורת חיים מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

מיד והאלהים נסה את אברהם. משמע דמעשה העקדה מיד אחר דבריו של שטן הוה וכן משמע ממה שנאמר ויהי אחר הדברים האלה דכ"מ שנאמר אחר סמוך ותימה דמדקאמר שטן מכל סעודה שעשה לא היה לו להקריב תור חד משמע דמיד אחר הסעודה הוה אמר הכי וסעודה ביום הגמל את יצחק הוה ובשעת העקדה כבר היה בן שלשים ושבע שנים.

12. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

בגמרא אחרי דברו של שטן. כבר הקשה המהרש"א וגם הת"ח אהנך דרשות הא רש"י כ' כהך מ"ד דאחר סמוך ואחרי מופלג והרי הכא כתיב אחר והיה מופלג דיצחק בן ל"ד שנה היה בשעת עקידה וקטרוג השטן היה ביום הגמלו וכן יש להקשות איפכא דאויזי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם היא פי' רש"י שנתבשר שנולדה רבקה בת זווגו והרי זה היה סמוך דרבקה בת ג' שנה היה כשנשא יצחק בן ארבעים שנה. וי"ל דהכלל זה דאחר ואחרי לא שייך רק היכא דכתיב בלא לשון ויהי כגון גבי אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה דשם פי' רש"י דסמוך הוא וכן גבי אחרי דרך מבוא השמש דפי' ראה דפי' שם רש"י דמופלג הוא אבל היכא דכתיב בלשון ויהי אחר או אחרי לא הוי כללא זה והדבר צריך ישוב אם שייך זה בכל המקומות:

13. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף פט/ב

דכתיב ויגדל הילד ויגמל, אמר השטן לפני הקב"ה וכו'. מקשים בין למאן דאמר ויגמל היינו יום המילה, בין למאן דאמר על יום שגמלוהו מחלב, הא איכא בין זמן הסעודה לזמן קטרוג זה של השטן כמה שנים, כי השטן קטרוג בזמן היותו בן ל"ז שנים, דקטרוג זה היה סמוך לעקידה, ואמאי שתיק שטן כולוהו שני ולא קטרוג תכף אחר הסעודה. ונ"ל בס"ד דהשטן ראה שכבר אברהם אבינו ע"ה נתנסה אותו זמן בתשע נסיונות, ולכן חשב השתא ודאי ישיב הקב"ה כאשר השיב לו באמת אח"כ ויצוה את אברהם לשחוט את בנו, ואברהם ודאי יקיים דבריו יתברך ויעשה המצוה בשלימות, ובודאי יתן לו הקב"ה בן אחר תמורת יצחק, וירויח שתהיה המצוה הוואת אשר זכה את בנו לקיים מצות ה' קרן קיים לזרעו אחריו בכל דור ודור, ותעמוד כנגדו בכל פעם שיבא לקטרוג, ונמצא הוא גורם לעשות דבר שיהיה נלחם עמו תמיד ויבטל קטרוגים שלו, על כן אמר טוב שאניח הקטרוג הזה עד שיגדל יצחק בשנים ויהיה בחור כארזים, דאז אם יאמר לו הקב"ה לאברהם לשחוט את בנו ויביאהו לשחטו לקיים דבר ד' יהיה יצחק מסרב ודוחף את אביו ומתריס כנגדו, בהיותו גדול בשנים וגבור חיל, ואז לא תבא מצוה זו לפועל, וממילא לא ישאר לאברהם ולזרעו דבר יקר ונפלא כזה, שיהיה להם למגן וצינה בכל דור ודור לדחות קטרוגים שלו, ולכן איחר את קטרוגו זה עד אחר שגדל יצחק, והוא לא ידע ולא חשב שיצחק יהיה מרוצה לקיים דבר זה בכל לבו ובכל נפשו, וברצון לבו פשט צוארו לפני הסכין, ונמצא מה שעשה השטן קלקל לעצמו, שגדלה ורבה ועצמה מצות העקדה מאה ידות מצד העוקד ומצד הנעקד, הוא הדבר שצועקין ישראל ביום ראש השנה קודם תקיעת שופר עוקד והנעקד והמזבח:

14. ספר מרגליות הים

טו. אמר שטן כו' מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גזול אחד להקריב לפניו כו'. בעי' כ' שלכן נקט תור או גזול משום דבכריתת הברית כתיב קחה לי עגלה משולשת עז משולשת ואיל משולש ותור וגזול ויבחר איתם בתוך ואת הצפור לא בתר, וא"כ למה נצטוה ליקח תור וגזול ודאי כדי שאותם יקריב לקרבן וזהו שקטרוג השטן שתור וגזול אלו לא הקריב. ועיין בראשית רבה פנ"ה ד' ובמנחת יהודה שם. ובהקדמת הזהר בראשית ו' ע"ב תנינן בכל סעודתא דחדוה ההוא מקטרגא אויל וחמי אי ההיא ב"נ אקדיים טיבו למסכני וכו'.

15. ספר מרגליות הים

יז. קדמו שטן לרה"ק אמר לו הנסה דבר אליך כו'. נקטן לשון הכתיב באיוב ע' בראשית רבה פנ"ז ד' בימי אברהם היה ויעוין לעיל פ"ב א אות ל"ג. ובערל"ג כ' כל פעילותיו של אאע"ה הרי היו להכניס נפשות תחת כנפי השכינה ולכן כשנימל פחד פן יפרשו ממנו ולא ישמעו יותר לדבריו בראותם ממנו מעשה זו בעיד שהורגלו לשמוע ממנו תורת חסד. וכמו כן גבי העקידה היה מקום לחשוש כי בשמעם שא"א שחט את בנו יחידו בשביל אמונת לבו לא יאבו להתדבק בתורתו, נמצא כי במעשהו ביטל כל מה שעמל בחייו לקרב אנשים תחת כנפי השכינה, וזה שאמר לו השטן עתה תלאה את כל האנשים הללו. אבל א"א השיב אוי בתומתי אלה, א"ל השטן הלוא יראתך כסולתך היא מכשול לך. ואע"ה לא זו מתומתו ואמר מי הוא נקי אבד כיוו שכל מגיאתי לפיכך צו הקב"ה בודאי בחסדו יטה עלי לטיבה ועד אויע לא אחיר חייתי ממני.

16. ספר שם משמואל חלק המועדים - ראש השנה יום א'

דעת הרבה מהראשונים דשופר של ר"ה הוא להזכיר זכות מ"ת שהי' בקול שופר. ויש להבין זכות ישראל היתה במה שאמרו נעשה ונשמע, ומה ענין זה לשופרות של מ"ת:

ונראה עפ"מ שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בענין שופר דמ"ת דפירש רש"י דשופר מאילו של יצחק ה' כי יצחק שנתרצה בעקידה אף שבודאי ידע סוד הקרבן, וידע שאין אדם ראוי להקריבו לעולה, מ"מ השליך את נפשו מנגד למעלה מכל טעם, וביטל את דעתו וחכמתו ושמע לאברהם, ולא הרהר אחר הקב"ה ולא אחר אברהם, בזכות זה זכה שתינתן לבניו התורה שהיא למעלה משכל אנושי. וזה ה' ענין שופרות של מ"ת, להורות שכל מה שזכו לתורה, הוא בשביל ביטול הדעת והשכל לרצון השי"ת, כי ענין שופרות הוא ביטול הדעת, כבירושלמי הרי אנו גועין לפניך כבהמה, עכ"ד: ויש להוסיף בזה דברים, שהרי במדרש (ב"ר פ' ע"ו) העושה כמעשיהם והבוחר בדרכיהם אני מקיים עליו, וע"כ כשאמרו ישראל נעשה ונשמע דהוא ענין ביטול השכל, נחשבו עושין כמעשה יצחק ובוחרין בדרכיו, ע"כ זכותו עמדה להם... ולפי"ז מובן שהזכרת שופרות של מ"ת היא הזכרת זכות יצחק וזכות ישראל:

17. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח

דף ט' ע"ב, יפה כתב, **אברהם שמע מפי ה' ויצחק האמין לאברהם הואיל והיה מוחזק, ורגיל אני לומר משו"ה אמרינן ועקדת יצחק לזרעו תזכור ולא אמרינן עקידה שעקד אברהם ... ואין מן התימה על אברהם ששמע מן הקדוש ברוך הוא עצמו, אבל מהתימה על יצחק שקיבל מאברהם מה שהוא נגד השכלתו ואי אפשר לשמוע כלל, מ"מ לא הרהר גם אחרי דברי חכמים ושמע ופשט צווארו.** ... בהא סלקינן יצחק מסר נפשו על דברי חכמים במה שהוא חוץ לשכל ולא הרהר אחרי חכמים, משו"ה ועקידת יצחק תזכור להשומעים לתורה שבעל פה ואינם מהרהרים אחר דברי חכמים ותקנותיהם וגזירותיהם, אבל מי שאינו בכלל זה אין לו חלק בתפלה זו:

18. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף פט/ב

שם כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו. **מקשים בזה הדבר לא נתרצה הקושיא על אברהם אבינו ע"ה דאמאי לא הקריב ומאי סלקא דעתיה מעיקרא שלא הקריב.** ונ"ל בס"ד כי יש אדם מבקש שיוולד לו בן, בשביל טובה והנאה של עולם הזה ודרך אגב גם כן שיועיל לו גם בשביל עולם הבא, נמצא כשנוולד לו בן והוא שמח בו, עיקר שמחתו הוא בשביל תועלת שיגיע לו מן הבן הזה בשביל עולם הזה, אך גם כן שמח קצת בשביל תועלת המגעת לו ממנו בענייני עולם הבא ולכך הוא מחלק צדקה בעבור תועלת הנפשי שמגעת לו מן הבן, **אך יש אדם אינו מבקש שיהיה לי בן בשביל תועלת שמגיע לו ממנו בענייני עולם הזה, אלא רק מבקש הבן לשם שמים, ולכן הוא מקדיש את בנו לשם שמים מעת שנוולד, וכמו שאמרה חנה על שמואל [שמואל א' א' כ"ח] אנכי השאלתיהו לה' כל הימים אשר היה הוא שאול לה', וכן אמרה לאישה [שם שם כ"ב] עד יגמל הנער והביאתיו ונראה את פני ה' וישב שם עד עולם, דאפילו הנאת ראית פניו, לראות אותו יושב בבתיני לפנינו, לא נהיה נהנים מזה, הרי עשתה אותו כולו קדש לה', **ועל זה אין צורך לחלק צדקה בלידתו, מאחר כי הילד כולו קדש לה', ולכן אמר אם הביא קרבן על לידתו, מוכח כי הבן ניתן לי לצרכי ונולד לצרכי, לכן אני מביא קרבן על הטובה שנתן לי השי"ת, ואין הדבר כן, כי הילד אין חלק לגופי בו, אלא הוא נולד לעבודת השי"ת ואינו שלי, אלא הוא שלו יתברך,** ולכן מצא טעם לשבח, שלא הביא קרבן על המתנה הזאת שנתן לו השי"ת, ולזה אמר השי"ת לשטן אם אני אומר לו זבח את בנך, מיד הוא זובחו, נמצא אינו מחליט לידתו מתנה לעצמו, כדי שיביא קרבן תודה על מתנה טובה שנתתי לו כי הוא חושב הילד שלי הוא ולא שלו. ובני יזידי כה"ר יעקב נר"ו תירץ דאברהם אבינו ע"ה חשב כיון שקיים בו מצות המילה, והוא הראשון אשר נימול לשמנה ימים, אין לך קרבן גדול מזה, דאמרו רז"ל מצות המילה חשיב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, גם אמרו חשיבה כהקטרת קטורת, שהיא מעולה מן הקרבן, עכ"ד נר"ו:**

19. כלי חמדה פרשת וירא

ויהי אחר הדברים האלה וגו' וברש"י ז"ל יש מרבתינו אומרים אחר דבריו של שטן שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אלו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב עכ"ל.

והנה לכאורה אכתי קשה דמה תירוץ הוא זה סוף כל סוף יקשה על אברהם אבינו ע"ה אמאי לא הקריב קרבן להשי"ת על זה ומה השיב לו הקב"ה. והנלענ"ד דתשובה נצחת השיב לו הקב"ה לשטן ונקדים לפרש קראי ב' לך לך (י"ד ח"י) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו' ויברכהו ויאמר ברוך אברם וגו' קונה שמים וארץ וברש"י ז"ל לחם ויין ומ"א רמז לו על המנחות והנכסים שיקריבו בניו שם וצריך להבין הכוונה בכל זה. ונראה דהנה קיי"ל דב"נ ג"כ מקריבין קרבנות אך רק עולות אבל שלמים אינן מקריבין אלא ישראל וכן פסק הר"מ ז"ל וטעם הדבר כתבו המפרשים דב"נ אינם שייכים אלא בקרבנות שהן כולן כליל שעולים לגבוה לכד אבל שלמים שיש בהם אכילת כהנים ובעלים ואכילתן הוא עבודה

דאמרינן משלחן גבוה קא זכו בזה אין האוה"ע נכללין והענין הוא שהשי"ת ברא את עולמו בכחות הטבע והעוה"ז מתנהג ע"פ טבעי ומשטרי השמים אמנם בחר ישראל עם סגולתו ונתן להם התוה"ק שעל ידי זה יתקבלו את התורה וילכו בדרכי התוה"ק וינשאו למעלה מכחות הטבע ויהיו מושגחים ודבוקים בהשי"ת לבדו ואבינו הראשון אברהם שאמר לו הקב"ה צא מאצטגנינות שלך אין מזל לישראל הרים אותה השי"ת למעלה מכחות הטבע ורק הכל יהיה תחת השגחת השי"ת לבדו וכבר אמרו חז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות והכוונה נראה דזכות הוא מלשון זך דהיינו שמפני שרצה הקב"ה לזכך את עמו ישראל היינו שהחומר שלהם יזכך לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שעל ידי זה שעוסקין בתורה ועושין כל ענייני הגשמיים לשם מצוה נתקדשו הדברים הגשמיים ונעשין לעניינים רוחניים וזה הרבה 'להם' תורה ומצוות שכל ענייני ישראל בעוה"ז יש בהם תורה ומצוות לזכות אותם כנ"ל.

ונראה דעניין זה רמז לו מלכי צדק מלך שלם שהוציא לחם ויין דלחם רומז לשתי הלחם בעצרת שהוא הקרבן האחד שאין ממנו לגבוה כלום דקיי"ל הכבשים אינן מעכבין את הלחם ובא בפני עצמו והוא קרבן שכולו לאכילת כהנים ומרמז שע"י כח התורה הקדושה יכול להקריב קרבן כזה שכולו לאכילת אדם ואעפ"כ הוא קרבן גמור אע"פ שאין למזבח ממנו כלום 'ויין' הוא להיפוך שאין להדיט ממנו כלום רק אכילת גבוה וזה שרמז לו מלכי צדק שבניו יהיו מקריבין לחם ויין וכמו דיין הוא קרבן כולו כליל כן הלחם הוא קרבן כזה אע"פ שעיקרו רק לאכילת כהנים והוא ע"י התוה"ק כמ"ש הרמב"ן ז"ל עה"ת דמה"ט דזו חמץ ג"כ להורות זאת שע"י התוה"ק יכול להקריב חמץ ג"כ להיות לרצון לפני השי"ת וע"ז בירך אותו ברוך אברהם וגו' קונה שמים וארץ היינו היה כבר בבחינה זו שהיה עושה מארץ שמים שאת כל ענייניו הגשמיים הקדיש אותם להשי"ת והיה כל אכילתו ושתייתו קודש כקדשי גבוה וממנו זכו בניו אחריו לקבל התוה"ק להיות זאת כל עבודתם כמרומז בשתי הלחם בעצרת שבמתן תורה היו כל ישראל כהנים כדכתיב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים והיו כולם ראויין לאכילת שתי הלחם והיה זה הקרבן הגמור כיון שזה תכלית האמיתי של ישראל כנ"ל וכל דברינו אלה מרומזים בתשובת השי"ת להשטן ששאל על אברהם אבינו ע"ה שלא הקריב קרבן לפניו השיב לו השי"ת כלום עשה אלא בשביל בנו אם הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב והיינו שהיה נכון מיד בלי עיכוב להקריב את בנו לפניו והיינו שיקר לו לקיים דברי השי"ת מכל עניינים שבעולם ולכן זה ששמח את עצמו בבנו הוא ג"כ רק בשביל שזכה בזה לקיים מצות השי"ת שצוה פרו ורבו וגם שנתקדש שם השם במה שראו כולם הנס הנפלא הזה זה היה כל שמחתו של אברהם ובעבור זה עשה משתה א"כ זה עצמו הוא הקרבן האמיתי כיון דכל תכלית המשתה והשמחה היה לפרסם גדולת השי"ת והשגחתו בתחתונים ונתקדשה הסעודה בקדושת גבוה וזה נראה נכון וברור בביאור דברי רש"י ז"ל.

20. ספר אז ישיר

הנחלת הכח לעבוד את ה' למעלה מן הטבע

בדרך דומה פירש בס' מעין בית השואבה (להגאון רבי שמעון שוואב. בראשית כ"ב, ב'). כשהקב"ה ציוה את אברהם אבינו על העקידה אמר לו בלשון 'קח נא', ופירש רש"י ש'אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש'. והכוונה בזה שהקב"ה (כביכול) בקש מאברהם שיעמוד בנסיון העקידה בכדי שלא יצא עליו לעזו ושלא יפקקו העולם על הנסיונות הראשונים. והקשה הגר"ש שוואב, מדוע יש חשש שיבואו לפקפק, והלא אף אם יכשל בנסיון זה עדיין עומדים הנסיונות האחרים בפני עצמם כסמל לתכונות המיוחדות של אברהם אבינו, וכיצד כשלון בנסיון זה יגרום למלעיזים לפקפק ולהטיל דופי בעמידתו בנסיונות האחרים. וביאר הגר"ש שוואב, שנסיון זה של העקידה בא להוכיח לכל העולם כולו שאברהם יכול ואף הצליח, להוריש לדורות הבאים מדה זו של מסירות נפש עבור עבודת ה', בדרך שהיא למעלה מן הטבע. באם לא יעמוד יצחק בנסיון זה הרי שיאמרו העולם שהנסיונות הראשונים אין בהם ממש, כי אמנם אברהם מיוחד היה והצליח לעמוד בנסיונות, אבל אין לתכונות ולכוחות המיוחדים קיום לאורך זמן ואין הם ממשיכים לזרעו הבא אחריו. עמידת יצחק בנסיון העקידה מוכיחה לכל העולם כולו שכל מורשת אברהם, ובפרט היכולת לקיים את רצון ה' בצורה בלתי טבעית, עוברת לזרעו ולזרע-זרעו עד סוף כל הדורות.

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

כך עונשו של בדאי אפילו אומר אמת אין שומעין לו. במסורת הש"ס ציין לאבות דר"נ (פ"ל מ"ד), ושם איתא שכן מצינו בבני יעקב שכיזבו לאביהן, בתחילה האמין להם שנאמר (וישב לז-לא) "ויקחו את כתונת יוסף וישחטו שעיר עזים... ויכירה ויאמר כתונת בני", אבל באחרונה אע"פ שדיברו אמת לפניו לא האמין להם שנאמר (ויגש מה-כו) "ויפג לבו כי לא האמין להם". ועי' במסילת ישרים (פרק יא) אמרת דבריו דעניו עונותיה דבר

22. ספר בניהו בן יהודע על סנהדרין דף פט/ב

שם רבי לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל. קשא א"כ היה צריך שיאמר הקב"ה ליצחק עצמו זבח עצמך לפני כי כן היו דבריו של יצחק אם אומר לי הקב"ה זבח עצמך וכו'. ונ"ל דעשה השי"ת כן לצוות את אברהם על יצחק ולא אמר לו ליצחק כלום, להודיע רבותיה דיצחק שעשה יותר ממה שנדר בפיו, כי הוא אמר אם יאמר לי הקב"ה זבח עצמך אני זובח, ועתה שלא אמר לו בפירוש אלא צוה את אברהם שיאמר לו, עם כל זה לא עכב ופשט צוארו לפני הסכין להזבח, דהא ודאי איכא רבותא בזה טפי עשר ידות מאם היה אומר לו, דאינו דומה שומע מפי התלמיד לשומע מפי הרב: